

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

активну пізнавальну позицію і готує їх до діяльності в умовах складного та мінливого світу.

Висновки.

Як, не дивно, але виявляється методика критичного мислення існує, хоча і в галузі техніки (саме про це йдеться в епіграфі): диверсійний аналіз.

Для хоч якогось критичного аналізу ситуації, людина повинна мати доволі значні знання і досвід роботи в цій галузі. Ті знання на які вона має спиратись в своєму оцінюванні проблемної ситуації. А тому реалізація цих методів в студентському середовищі доволі проблематична.

Особливо це стосується техніки де студент повинен мати неабиякі знання з фізики, теорії механізмів і машин, деталей машин, опор матеріалів., тощо.

Хоча я не правий в будь-якій галузі існують певні знання, тонкощі, якісь міфи, упередження, тощо. Щоб в цьому розібратись і рухатись далі потрібні не аби які знання, а також, дійсно критичне мислення.

КУЛІКОВА Світлана Вікторівна

СТРАТЕГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна парадигма інклюзивної освіти в Україні вимагає докорінного перегляду традиційних методик навчання та виховання, оскільки акцент зміщується з простого засвоєння знань на розвиток життєвих компетентностей та когнітивних навичок. Актуальність обраної проблеми зумовлена тим, що музично-сенсорний розвиток є основою для сприйняття світу дітьми з особливими освітніми потребами, проте він часто залишається на рівні репродуктивного відтворення без належного залучення розумових операцій. Впровадження стратегій критичного мислення в процес музичного виховання дає змогу не лише коригувати сенсорні порушення, а й стимулювати самостійність суджень та аналітичні здібності дитини, що є надзвичайно важливим для її подальшої соціальної адаптації.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про значний інтерес наукової спільноти до питань когнітивного розвитку та інклюзії, зокрема у працях О. Пометун та О. Тяглої ґрунтовно досліджено загальні засади формування критичного мислення в освітньому процесі. Питання психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами у своїх наукових розвідках висвітлювали Н. Белоусова та О. Мартинюк, водночас Т. Дороніна та В. Бондар зосереджували увагу на інноваційних технологіях навчання в умовах інклюзії. Окремі аспекти мистецької освіти та її корекційного потенціалу для дошкільників представлені у наукових доробках О. Сухомлинської та М.

Шеремет, а методичні підходи до музичного виховання в сучасному контексті аналізували В. Кузьменко та Л. Пустовіт тощо.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному розкритті стратегій критичного мислення, які сприяють ефективному музично-сенсорному розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами.

Критичне мислення як наукове поняття почало активно формуватися у другій половині ХХ століття, хоча його інтелектуальне коріння сягає ще античних часів та методу Сократа, який базувався на принципах постійного запитування та спільного пошуку істини через діалог. Подальший розвиток цього напрямку в педагогічній науці тісно пов'язаний із працями Д. Дьюї, котрий визначав рефлексивне мислення як активний, наполегливий та ретельний розгляд будь-якої думки чи знання у світлі підстав, на яких вони базуються та подальших висновків, до яких вони призводять. Саме завдяки такому історичній основі, у сучасній інтерпретації критичне мислення постає вже як складний багатогранний психічний процес, що бере свій початок зі сприйняття та осмислення інформації, а завершується прийняттям зваженого об'єктивного рішення або формуванням чіткої власної позиції.

З огляду на таку складність, внутрішня структура цього типу мислення включає такі обов'язкові складники як аналіз, синтез, оцінювання та саморефлексія, що у своїй нерозривній сукупності забезпечують ефективне виконання функцій адаптації до середовища, захисту від маніпулятивних впливів та творчого перетворення навколишньої дійсності.

Розглядаючи структуру критичного мислення більш детально, варто виділити чітку послідовність інтелектуальних операцій, де засадничим етапом є виявлення та усвідомлення існуючої проблеми, що безпосередньо спонукає суб'єкта до активного пошуку доказів та аргументації. Наступним логічним компонентом виступає поглиблений аналіз отриманих аргументів, який передбачає деконструкцію інформації на окремі складники задля перевірки їхньої достовірності та виявлення прихованих підтекстів чи смислів. Завершальний синтетичний етап структури дозволяє об'єднати вже перевірені дані у нову логічну систему знань, водночас фінальне оцінювання забезпечує верифікацію отриманих результатів на їх відповідність суворим критеріям логіки та наукової об'єктивності. Обов'язковим супроводжуючим елементом цього процесу є саморефлексія, що виконує роль внутрішнього інтелектуального контролера та дає змогу особистості вчасно усвідомлювати власні помилки, когнітивні упередження чи стереотипи безпосередньо під час мисленнєвого процесу.

Подібна структурна організація зумовлює і широке функціональне призначення критичного мислення, яке охоплює коло завдань, де пріоритетною є пізнавальна функція, спрямована на глибоке розуміння справжньої суті явищ за межами їхньої зовнішньої ілюзорної видимості. Поряд із нею регулятивна функція відповідає за свідому самоорганізацію розумової діяльності та здатність

людини ефективно керувати власними емоційними станами під час прийняття складних рішень. Водночас оціночна функція дозволяє особистості критично сприймати мінливу навколишню дійсність, чітко відрізняючи перевірені факти від маніпулятивних інтерпретацій, що стає життєво необхідним в умовах сучасного перенасиченого інформаційного простору. На додаток до цього, прогностична функція забезпечує людині можливість передбачати ймовірні наслідки власних дій чи рішень, спираючись на логічну екстраполяцію та аналіз наявних вихідних даних.

Саме завдяки такому набору функцій виявляється головна відмінність критичного мислення від інших типів когнітивної діяльності, зокрема від догматичного або репродуктивного мислення, що полягає насамперед у його цілеспрямованості та абсолютній самостійності. Якщо репродуктивне мислення за своєю природою орієнтоване лише на механічне відтворення вже відомих алгоритмів та звичних шаблонів, то критичний підхід завжди прагне до системної перевірки цих шаблонів на їх міцність, актуальність та адекватність новим умовам. На відміну від інтуїтивного мислення, яке переважно спирається на миттєве осяяння без усвідомлення логічного шляху до висновку, критичний тип мислення є повністю експліцитним, тобто кожна окрема ланка в ланцюгу міркувань може бути раціонально обґрунтована та покроково перевірена. Навіть у порівнянні з креативним мисленням, яке часто генерує множину нових ідей без жодних обмежень, критичне мислення виступає тим необхідним фільтром, що професійно відсіває нежиттєздатні варіанти та впорядковує творчий хаос у придатні для втілення структури.

Таким чином, специфічні риси критичного мислення визначають його як усвідомлену та повністю контрольовану діяльність, де ключовою ознакою є сумнів як продуктивний і необхідний стан людського інтелекту. Важливо розуміти, що це не просто сліпе заперечення всього нового, а збалансований інтелектуальний скептицизм, який вимагає наявності вагомих доказів для будь-якого твердження чи гіпотези. Іншою характерною рисою є гнучкість, що виявляється у здатності особистості оперативно змінити свою точку зору під тиском нових, раніше невідомих фактів. Також цей тип мислення характеризується чіткою цілеспрямованістю, оскільки він завжди орієнтований на розв'язання конкретної практичної проблеми або отримання максимально обґрунтованого висновку. Відкритість до рівноправного діалогу та глибока повага до аргументації опонента також виступають невід'ємними ознаками критично мислячої людини, що перетворює цей процес не лише на інтелектуальну вправу, а й на свідомий етичний акт.

Особливого значення ці риси набувають у контексті спеціальної освіти, де музично-сенсорний розвиток дошкільників визначається як складний процес цілеспрямованого формування здатності дитини диференційовано сприймати висоту, силу, тривалість та тембр звуків. Саме цей фундамент стає основою для подальшого виникнення цілісних музичних образів та адекватного емоційного

відгуку на мистецькі твори. Однак для дітей із особливими освітніми потребами цей процес має свої специфічні особливості та труднощі, оскільки наявні інтелектуальні, сенсорні чи фізичні порушення часто призводять до фрагментарності сприйняття або значних перешкод у диференціації звукових подразників. Застосування стратегій критичного мислення у цьому корекційному контексті дозволяє дитині не просто пасивно чути звук, а поступово вчитися усвідомлювати його значення та порівнювати з іншими сенсорними еталонами через залучення активних розумових дій.

Виходячи з цих потреб, однією з ключових стратегій у практичній роботі з такою категорією дітей виступає метод проблемних запитань, коли педагог замість надання готових інструкцій пропонує дітям самостійно дослідити та визначити характер музичного інструменту, обґрунтовуючи свій вибір. Наприклад, під час вивчення розмаїття тембрів можна ефективно використати методичний прийом під назвою «Звукова подорож», де вихованці мають самостійно обрати інструменти для озвучення сюжету казки та логічно пояснити, чому саме тонкий звук металофона підходить для зображення дощу, а глухий звук барабана – для кроків ведмеда. Така активність безпосередньо стимулює аналітичну функцію мислення, адже дитина з особливими освітніми потребами вчиться свідомо співвідносити фізичні властивості звуку з емоційним змістом художнього образу та робити перші самостійні висновки.

Іншим дієвим прикладом практичної реалізації є стратегія прогнозування за допомогою музичної паузи, в межах якої педагог раптово зупиняє прослуховування знайомого чи нового твору перед завершенням музичної фрази та пропонує дітям передбачити її логічне закінчення. Це неабияк сприяє розвитку слухової уваги та елементів логічного мислення, оскільки діти вчаться інтуїтивно та аналітично розпізнавати закономірності музичної мови, вибудовуючи власні гіпотези щодо подальшого розвитку мелодії.

Також високу ефективність демонструє впровадження порівняльного аналізу завдяки прийому колірної візуалізації, коли дитина має обрати певну за кольором картку відповідно до настрою музики та аргументувати своє рішення через зіставлення слухових вражень із зоровими відчуттями.

Важливе місце у системі занять посідає стратегія альтернативного рішення, де дітям пропонується експериментально змінити темп або динаміку відомої пісні та колективно обговорити, як внаслідок цього зміниться її зміст і сприйняття слухачами. Такі вправи дозволяють вихованцям із особливими освітніми потребами відчувати себе не об'єктами впливу, а активними творцями, що позитивно позначається на їхній самооцінці та загальній мотивації до освітнього процесу. У підсумку, всі ці методичні заходи системно забезпечують перехід дитини від пасивного слухання до фази активного пізнання, де музично-сенсорний розвиток стає дієвим інструментом для корекції та розбудови вищих психічних функцій.

Підсумовуючи зазначимо, що цілеспрямоване використання стратегій критичного мислення у музично-сенсорному розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами є потужним та актуальним засобом корекції. Це дає реальну можливість перетворити звичайну музичну діяльність на простір для інтенсивного інтелектуального зростання та формування цілісного, гармонійного сприйняття навколишнього світу.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаються у розробці спеціалізованих цифрових засобів та інтерактивних платформ, які дозволять максимально індивідуалізувати процес впровадження критичного мислення в сучасну інклюзивну музичну освіту.

Список використаних джерел:

1. Борисов В. В., Лупінович С. М., Антоненко І. Ю. Педагогічні стратегії розвитку критичного мислення в молодших школярів через ігрові технології. Педагогічна академія: наукові записки. 2025. № 18. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15461035>
2. Кузьменко І. А. Формування критичного мислення дітей старшого дошкільного віку: методологічні підходи та принципи. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 5 (11). С. 401–415. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/4695/4719>
3. Погребняк В. О. Соціальна адаптація дітей із порушенням мовлення в інклюзивному дошкільному закладі освіти: дис. ... д-ра філософії: 016. Київ, 2024. 265 с. URL: https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Doctor_filosofii/Pogrebnyak/Pohrebnyak_dis.pdf
4. Сорочинська О. Арт-технології в роботі з дітьми: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 140 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/44457/1/1.pdf>

КУШНЄРЬОВА Марина Олександрівна

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасне інформаційне суспільство висуває нові вимоги до якості освіти, зокрема до здатності здобувачів освіти працювати з великим обсягом інформації, аналізувати її та приймати обґрунтовані рішення. У цьому контексті формування критичного мислення стає одним із ключових завдань сучасного освітнього процесу. Особливе значення ця проблема набуває під час навчання іноземної мови, а відтак передбачає не лише засвоєння мовних знань, а й розвиток умінь інтерпретувати, аналізувати, давати оцінку інформації в іншомовному середовищі.

combating deception (self-deception) and increasing stress resistance in extreme conditions	психологічний ресурс протидії обману (самообману) та підвищення стресостійкості в екстремальних умовах	
Nataliia Kravchuk Formation of critical thinking in the process of teaching a “professional foreign language”	Кравчук Наталія Формування критичного мислення в процесі викладання “іноземної мови професійного спрямування”	176
Mykhailo Krasota Critical thinking in car diagnostics	Красота Михайло Критичне мислення при діагностуванні автомобілів	178
Oksana Krychkiivska Developing creative thinking in future it specialists	Кричківська Оксана Розвиток креативного мислення у майбутніх ІТ-фахівців	180
Volodymyr Krupa Formation of critical thinking skills in students when studying the discipline "innovative entrepreneurship"	Крупа Володимир Формування навичок критичного мислення у здобувачів освіти при вивченні дисципліни «інноваційне підприємництво»	182
Andrii Krupnyk Critical thinking in the practice of democracy: how to influence local politics	Крупник Андрій Критичне мислення у практиці народовладдя: як впливати на місцеву політику	186
Halyna Kuznetsova Communicative-cognitive approach in the methodological system of teaching phonetics to future teachers of Ukrainian literature	Кузнецова Галина Комунікативно-когнітивний підхід у методичній системі навчання фонетики майбутніх учителів української словесності	191
Yurii Kulieshkov Critical thinking is an important stage in the development of a creative personality	Кулєшков Юрій Критичне мислення важливий етап розвитку творчої особистості	196
Svitlana Kulikova Critical thinking strategies in the process of musical and sensory development of preschoolers with special educational needs	Кулікова Світлана Стратегії критичного мислення у процесі музично-сенсорного розвитку дошкільників із особливими освітніми потребами	200
Maryna Kushnierova Formation of	Кушнєрєва Марина	204